

Bazar. Een leesbevorderingspakket voor het vmbo

VMBO-leerlingen staan over het algemeen bekend als een 'moeilijke' groep als het om lezen gaat. Veel projecten en activiteiten voor het voortgezet onderwijs – denk aan De Jonge Jury of destijds De Jonge Gouden Uil – zijn meer geschikt voor vwo en havo dan voor het vmbo.

Voor de grootste groep leerlingen in het voortgezet onderwijs – meer dan 60% van alle basis-school leerlingen gaan naar het vmbo – heeft Stichting Lezen het initiatief genomen en Sardes de opdracht gegeven een leesbevorderingspakket te realiseren voor alle vier leerjaren van het vmbo, plus de verlengde schooldag.

Wat is Bazar ?

Bazar; de naam doet denken aan de veelheid en variatie van artikelen op een markt. In dit geval zijn het de verschillende en gevarieerde deelprojecten, die tezamen een pakket van ruim vijftientig leesbevorderingsactiviteiten voor het vmbo vormen. Met Bazar moet leesbevordering een structurele plaats krijgen in het onderwijsprogramma van scholen voor vmbo.

Bij de keuze van de projecten is rekening gehouden met onderwerpen en thema's die dicht bij de beleavingswereld van de leerlingen liggen. Er is sprake van een variatie in werkvormen, het zijn korte, duidelijke opdrachten met de mogelijkheid binnen een project te differentiëren. Het materiaal is direct inzetbaar, het zijn uitgewerkte lessenreeksen en er is een speciale Bazar-website ontwikkeld.

Voor Bazar zijn geen nieuwe projecten ontwikkeld, maar is gebruik gemaakt van reeds bestaande activiteiten die in de praktijk hebben bewezen goed te werken. In de wervingsronde zijn scholen, literaire organisaties, bibliotheken en centra voor kunsteducatie benaderd met de vraag of zij interessante projecten hadden of

kenden en daarop kwamen bijna tachtig reacties. Een aantal projecten overlappen elkaar, maar het voordeel was dat de keuze groot genoeg was om een gevarieerd aanbod te maken. De ontwikkelaars van deze projecten kregen het verzoek om hun projecten volgens specifieke richtlijnen aan te passen, omwille van de samenhang en een zekere mate van uniformiteit binnen het totale pakket. Daarbij waren aspecten van didactiek, materiaalkenmerken, doelformuleringen en uitvoeringsaspecten van belang, naast de gebruiksvriendelijkheid van het project en de organisatorische voorwaarden.

Doelstelling

Het doel van Bazar is het stimuleren van de belangstelling voor lezen en het plezier in lezen – van eenvoudige teksten, strips en jeugdliteratuur in de beide eerste leerjaren tot wat moeilijker teksten van Nederlandse en allochtone auteurs in Nederlandse vertaling in de derde en vierde klas. Er worden niet alleen boeken gelezen; er is ook ruimte voor kranten, tijdschriften en nieuwe media. De relatie tussen gedrukte media, film en toneel komt in diverse deelprojecten aan de orde. De didactiek is afgestemd op het vmbo; in vrijwel iedere lessenreeks is ruimte voor actieve werkvormen: vertellen, schrijven, toneelspelen en andere doe-opdrachten, zoals tekeningen en affiches maken.

Achtergronden

Bij de start van de ontwikkeling van Bazar is een reeks uitgangspunten geformuleerd, die als volgt samengevat kunnen worden:

- deelprojecten moeten aansluiten bij de beleavings- en ervaringswereld van de vmbo-leerlingen
- er wordt gekozen voor een thematische aanpak
- er is aandacht voor non-fictie
- er wordt vooral gebruik gemaakt van korte teksten
- de deelprojecten spelen in op de culturele diversiteit van de doelgroep
- er wordt naar gestreefd om kant-en-klare producten te maken
- de ouder-betrokkenheid moet waar mogelijk gestimuleerd worden
- er moet sprake zijn van differentiatie
- ook bij leerkrachten moet een positieve

Speciaal voor uw LWOO-leerlingen

Basistrainer

In topconditie naar het vmbo-examen!

De *Basistrainer*: doordacht aanvullend lesmateriaal, speciaal voor uw LWOO-leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg. Ontwikkeld in opdracht van het ministerie van OC&W.

Er is een *Basistrainer* voor de vakken Nederlands, Engels en wiskunde. Per vak is er een deel voor leerjaar 3 en een voor leerjaar 4. Het laatste bevat gerichte examentraining.

Elk deel bestaat uit een werkboek en een cd-rom. Ze bieden opdrachten voor 1 uur per week en diagnostische toetsen met uitwerkingen.

Wilt u een van de Basistrainers bestellen?

Onze afdeling Klantenservice staat voor u klaar:

telefoon (050) 522 68 88.

Elk deel kost € 8,95 / f 19,75.

Heeft u vragen?

Bel (050) 522 63 31 (Talen)/

522 63 11 (Exact).

Onze voorlichters zullen u graag verder helpen.

Wolters-Noordhoff

Postbus 58
9700 MB Groningen

Ook verkrijgbaar via de boekhandel

**Wolters
Noordhoff**

houding ten aanzien van lezen worden gestimuleerd

- de deelprojecten sluiten aan bij de eindtermen voor het fictieonderwijs
- de samenwerking tussen de school en buitenschoolse instellingen (bibliotheek, centrum voor kunsteducatie) moet worden gestimuleerd
- er moeten activiteiten worden ontwikkeld voor de verlengde schooldag.

Deze uitgangspunten hangen nauw samen met het profiel van de vmbo-doelgroep. Uit onderzoek komen de volgende kenmerken naar voren:

- lezen neemt in de vrijetijdsbesteding geen belangrijke plaats in
- veel vmbo-leerlingen hebben negatieve leeservaring uit het basisonderwijs meegenomen
- meer dan de helft van de leerlingen heeft een taalachterstand
- veel leerlingen hebben een zwakke technische leesvaardigheid
- veel leerlingen kennen van huis uit geen leescultuur
- het bezoek aan de openbare bibliotheek is laag
- in het algemeen is sprake van een geringe taakgerichtheid (het zogenaamde 'zapgedrag')
- er zijn relatief veel allochtone leerlingen in het vmbo, met name in de randstad.

Het pakket

Het leesbevorderingspakket Bazar is een jaarlijks terugkerend programma, dat een modulaire structuur kent en gelijkmatig over het jaar wordt verspreid. De aanvankelijke bedoeling om structureel een uur per week aan Bazar te besteden – 40 uur per jaar voor de eerste drie leerjaren en 28 voor het vierde leerjaar – is, mede door de inzichten en ervaringen uit de proeffase, losgelaten. Er is nu sprake van een 'basispakket' (1 uur per twee weken), dat aangevuld kan worden tot een 'uitgebreid' pakket.

In het basispakket komen vijf soorten projecten elk jaar terug: het gaat om lezen rond thema's (waarbij ook het fictiedossier een rol speelt), theater, film, poëzie en non-fictie. In de onderbouw wordt daarnaast een bibliotheekbezoek uitgevoerd; leerlingen moeten immers

niet alleen kennis maken met leuke boeken, maar ook weten waar ze die kunnen vinden.

Het uitgebreide pakket bestaat uit het basispakket, aangevuld met een aantal keuzeprojecten. Dit zijn projecten die niet in ieder jaar terugkomen, maar per leerjaar aparte deelprojecten zijn, onder andere gericht op het beoordelen van boeken, het werken (lezen en zelf maken) met strips en het vertellen van verhalen.

De proeffase

In het schooljaar 2000-2001 hebben tien scholen deelgenomen aan de proefinvoering van Bazar. Het ging om locaties die wat betreft omvang en populatie sterk uiteenliepen en verspreid over het land lagen. Zo deden het Mozaïek College in Arnhem mee, het Noordzee College in Haarlem, het Carmel College in het Brabantse Heesch, Scholengemeenschap Reggesteijn in Rijssen en Nijverdal en het Trajectum College in Maastricht. Op de laatstgenoemde locatie werden de buitenschoolse Bazar-activiteiten aangeboden.

Daarnaast werden onderdelen van het Bazarpakket op kleinere schaal getest op scholen in Edam (Atlas College), Amsterdam (Esprit Nova College) en op een aantal scholen in Drenthe.

De ervaringen en resultaten uit de proeffase bleken van grote waarde voor de aanpassing van het pakket. Op twee manieren is de proefinvoering van Bazar geëvalueerd. Sardes verzamelde gegevens door middel van vragenlijsten via docenten, coördinatoren en andere betrokkenen. Na afronding van een lessenreeks vulde iedere docent een vragenlijst in over de structuur, inhoud en niveau van het materiaal en over de uitvoering van de lessen. Op deze manier werden de meningen over zeventig praktijkervaringen verzameld.

Rhea Hummel, studente Algemene Literatuur Wetenschap aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, en zelf eerder werkzaam als docent Nederlands op een school voor vmbo, verrichte in opdracht van Stichting Lezen een onderzoek op vier proefscholen en vier controlescholen. Zij interviewde docenten, observeerde de lessen en legde leerlingen een vragenlijst voor, zowel voor de lessen, als daarna.

Het algemene beeld over Bazar was positief, al

zijn op een aantal punten kanttekeningen gemaakt, die gebruikt zijn voor de eindredactie. Zo gaven sommige docenten aan dat het taalgebruik te moeilijk was voor de leerlingen en dat er meer actieve opdrachten in konden. Bibliotheken hadden de ervaring dat het moeilijk is om te werken met projecten met een vaste titellijst; deze projecten zijn inmiddels aangepast en de vaste titellijsten zijn vervangen door omvangrijker lijsten met suggesties en korte samenvattingen van de te gebruiken boeken.

In de proeffase kwamen de eerste enthousiaste reacties van docenten en leerlingen boven tafel. Een docent Nederlands van het Noordzee College in Haarlem vat zijn ervaringen samen: "Ik wist niet wat ik zag, in de pauze gingen ze gewoon door met lezen. De leerlingen vinden het hartstikke leuk. Vaak weten ze gewoon niet wat voor jeugdboeken er zijn en als ze dan allerlei leuke boeken zien over de liefde, of spannende verhalen lezen, gaat er een wereld voor ze open."

Landelijke invoering

In het schooljaar 2001-2002 zijn tien locaties uitgenodigd om te fungeren als voorbeeldlocatie. De voorbeeldlocaties zijn exemplarisch voor scholen die vanaf januari 2002 Bazar willen invoeren in hun school volgens de uitgangspunten van het project. Vijf van deze locaties waren in het voorafgaande jaar ook proeflocatie en continueren Bazar dus in hun eigen school.

De voorbeeldlocaties voldoen in principe aan de volgende voorwaarden:

- Bazar wordt uitgevoerd door alle docenten Nederlands in de betreffende leerjaren
- de invoering van Bazar wordt gesteund door de schooldirectie
- per school of locatie zijn uren vrijgemaakt voor coördinatie
- samenwerkingsafspraken met instellingen buiten de school (gemeente, bibliotheek, centrum voor kunsteducatie) zijn formeel vastgelegd
- de uitvoering is ruim van tevoren gepland en voorbereid.

Op verscheidene locaties die al ervaring met Bazar hebben opgedaan in de proeffase wordt het aantal scholen en klassen uitgebreid. Zo

zullen in Arnhem behalve het Mozaïek College, nog vier vmbo-scholen met Bazar gaan werken. In Amsterdam vindt uitbreiding plaats naar een ander leerjaar, in Haarlem worden met name de randvoorwaarden verstevigd en in Maastricht wordt gewerkt aan uitbreiding van buiten- naar binnenscholen.

Website

Bazar beschikt over een eigen website (www.stad.net/bazar). De site geeft docenten, leerlingen, bibliothecarissen en andere belangstellenden informatie over het project. Voor sommige projecten is extra lesmateriaal op de site te vinden. Docenten kunnen hun praktijkervaringen via de site uitwisselen en elkaar ideeën en suggesties geven. Ook nieuw uitgekomen boeken die binnen bepaalde projecten kunnen worden gebruikt, zullen via de website te vinden zijn.

De projecten

In het basispakket zijn opgenomen voor leerjaar 1:

Leuke boeken lezen: Leerlingen lezen boek-(fragment)en rond een bepaald thema. In de lessen wordt gewerkt met diverse soorten opdrachten en werkvormen. De leerlingen beoordelen ten minste één boek met behulp van een boekbeoordelingsformulier.

Tijdschriften in de klas: Leerlingen bekijken en bespreken verschillende tijdschriften en maken opdrachten. Elke deelnemende klas krijgt gratis een groot pakket recente tijdschriften, zodat de leerlingen bij de opdrachten over authenticiteit en recent materiaal beschikken.

Lezen in het donker: Een les als voorbereiding op de film 'De tasjesdief', een les de film bekijken in de bioscoop (eventueel op school) en een les nabespreking van de film.

Doe maar dicht maar: Leerlingen schrijven gedichten rond een thema en kunnen die opsturen om deel te nemen aan de landelijke dichtwedstrijd 'Doe maar, dicht maar'. Dit project brengt bij veel leerlingen (ook door henzelf) onvermoede creatieve kanten naar buiten. Deelname aan de wedstrijd is niet verplicht.

Theater: Dit project bestaat uit een draaiboek voor het organiseren van een bezoek aan een theatervoorstelling of het inhuren van een voorstelling op school. De school kan kiezen tussen twee varianten: (a) een les vooraf, voorstelling, een les als nabespreking of (b) twee lessen vooraf, voorstelling en twee lessen als nabespreking. Het draaiboek gaat niet uit van een specifieke voorstelling, maar laat werkvormen en opdrachten zien die verder ingevuld kunnen worden als de keuze voor een voorstelling is gemaakt. Voor die keuze neemt de school contact op met steunfunctie kunst-educatie in de regio.

Daarnaast is voor de eerste klas opgenomen als 'voorwaardelijk' project:

Bibliospel: De leerlingen maken op een speelse manier kennis met de bibliotheek. Aan de hand van een dobbelspel leren zij diverse facetten van de bibliotheek kennen. Het spel wordt gespeeld onder leiding van de bibliothecaris. De bibliothecaris en de docent Nederlands spreken van tevoren een taakverdeling af.

In het basispakket zijn opgenomen voor leerjaar 2:

Leuke boeken lezen: Leerlingen lezen boek-(fragment)en rond een bepaald thema. In de lessen wordt gewerkt met diverse soorten

opdrachten en werkvormen. De leerlingen beoordelen ten minste één boek met behulp van een boekbeoordelingsformulier.

Tijdschriften in de klas: De aanpak is hetzelfde als in het eerste leerjaar, maar de leerlingen maken andere soorten opdrachten.

Lezen in het donker: Een les als voorbereiding op de film 'Dangerous minds', een les de film bekijken in de bioscoop (eventueel op school) en een les nabespreking van de film.

Doe maar dicht maar: De aanpak is hetzelfde als in het eerste leerjaar, maar de leerlingen maken gedichten rond andere onderwerpen.

Theater: zie leerjaar 1.

Daarnaast is voor het tweede leerjaar als 'voorwaardelijk' project opgenomen:

Informatie zoeken: Dit project neemt 1 blokuur in de bibliotheek in beslag; leerlingen kiezen een set informatieve vragen over een onderwerp en beantwoorden die vragen met gebruikmaking van diverse typen informatiebronnen, waaronder het internet. Voor dit project neemt de school contact op met de openbare bibliotheek. Het project wordt uitgevoerd onder leiding van de bibliothecaris. De docent Nederlands en de bibliothecaris spreken van tevoren een taakverdeling af.

Het basispakket voor leerjaar 3 bestaat uit:

Leuke boeken lezen: Leerlingen lezen boek-(fragment)en rond een bepaald thema. In de lessen wordt gewerkt met diverse soorten opdrachten en werkvormen.

Ik en de krant: Een project van stichting Krant in de Klas. Leerlingen maken opdrachten naar aanleiding van kranten en worden zich bewust van het plezier en het nut van kranten. Het materiaal dat in het kader van Bazar wordt ingezet, is speciaal voor het vmbo ontwikkeld. Deelnemende scholen krijgen pakketten kranten op school.

Lezen in het donker: Een les als voorbereiding op de film 'The Truman show', een les de film

bekijken in de bioscoop (eventueel op school) en een les nabespreking van de film.

Zo gedacht zo gedicht: Leerlingen schrijven zelf gedichten en kunnen die gedichten insturen voor deelname aan de gelijknamige dichtwedstrijd. Dit project vindt zijn oorsprong in Noord-Holland en heeft in korte tijd een sterke populariteit opgebouwd. Het materiaal dat in het kader van Bazar wordt ingezet, is speciaal ontwikkeld voor vmbo-scholen

Theater: Evenals in de onderbouw, wordt hier gewerkt met een draaiboek, maar met een andere lesinhoud.

Het basispakket voor leerjaar 4 bestaat uit:

Leuke boeken lezen: Leerlingen lezen boek(fragment)en rond een bepaald thema. In de lessen wordt gewerkt met diverse soorten opdrachten en werkvormen.

Ik en de krant: De aanpak is hetzelfde als in het derde leerjaar, maar met andere opdrachten.

Lezen in het donker: Een les als voorbereiding op de film 'Rosie', een les de film bekijken in de bioscoop (eventueel op school) en een les nabespreking van de film.

Zo gedacht zo gedicht: De aanpak is hetzelfde als in het derde leerjaar, maar met andere opdrachten voor de leerlingen.

Theater: zie leerjaar 3.

Uitbreidingsmodules in het uitgebreide pakket zijn:

Voor alle leerjaren:

Een schrijver in de klas: vier lessen worden besteed aan het bekend raken met een schrijver en zijn boeken en het voorbereiden van het bezoek van de schrijver aan de school (vijfde les). De lessen vormen een soort draaiboek dat ingevuld wordt als de keuze voor de schrijver is gemaakt. Van de docent wordt verwacht dat hij/zij zelf, in samenwerking met de bibliothecaris, op zoek gaat naar geschikt materiaal over de betreffende schrijver. De school

contracteert de schrijver via de bemiddelende organisatie Stichting Schrijvers School Samenleving.

Voor leerjaar 1:

Leuke boeken lezen: Een keuze uit nog eens twee projecten waarbij leerlingen boek(fragment)en lezen en opdrachten maken. De school vraagt de bibliotheek om de boekenkisten voor dit project te verzorgen.

Asterix: een lessenreeks rond de strips van Asterix en Obelix. Om over de stripboeken te beschikken, neemt de school contact op met de bibliotheek.

Woordenhuis: De orale vertelcultuur staat in dit project centraal. De leerlingen vertellen een verhaal aan de klas. Eerst is dat een kort verhaaltje, maar het wordt steeds langer. De verhalen kunnen zelf verzonnen zijn, of afkomstig zijn uit bijvoorbeeld de verteltraditie van de cultuur waaruit de leerling afkomstig is. Alle leerlingen komen aan de beurt. Het project mondt uit in een vertelfestival in de school, waarvoor ouders en andere familie uitgenodigd worden.

Voor leerjaar 2:

Leuke boeken lezen: Een keuze uit nog eens twee projecten waarbij leerlingen boek(fragment)en lezen en opdrachten maken. De school vraagt de bibliotheek om de themakisten voor dit project te verzorgen.

Woordenhuis: De aanpak bouwt voort op wat de leerlingen gedaan hebben in het eerste leerjaar.

Strips in de klas: Een lessenserie over het fenomeen strips, met aandacht voor verschillende soorten strips en stereotyperingen in stripverhalen. Een serie afbeeldingen op cd-rom laat leerlingen de geschiedenis van de strip in vogelvlucht zien.

Voor leerjaar 3:

Leuke boeken lezen: Een keuze uit nog eens vijf projecten waarbij leerlingen boek(fragment)en lezen en opdrachten maken. De school vraagt de bibliotheek om de boekenkisten voor dit project te verzorgen.

Je eigen strip maken: Leerlingen maken zelf een strip rondom een spreekwoord. Met behulp van de computer ontwerpen ze een stripfiguur, waarmee ze vervolgens een stripverhaal in vijf platen tekenen.

Voor leerjaar 4:

Leuke boeken lezen: Een keuze uit nog eens twee projecten waarbij leerlingen boek(fragment)en lezen en opdrachten maken. De school vraagt de bibliotheek om de boekenkisten voor dit project te verzorgen.

Voor de verlengde schooldag zijn opgenomen:

Leeskamp: Dit is een beschrijving van een aantal aansprekende activiteiten rond lezen die ingezet worden in het kader van een introductie-weekeinde of werkweek.

Mijn fluwelen kamer: In dit project leren leerlingen op gestructureerd, maar ook speelse wijze gedichten schrijven. De nadruk ligt op zintuiglijke waarneming bij alledaagse onderwerpen. Door de gestructureerde aanpak en de effectieve tips en verhelderende vragen krijgt de creativiteit van de leerlingen alle ruimte. De gedichten van de leerlingen worden gebundeld.

Hoeveel weegt blauw: In vijf lessen maken de leerlingen kennis met uitingen van beeldende kunst en leren zij beelden om te zetten in taal (poëzie). De eerste drie lessen gaan over poëzie, personificatie en het ontstaan van kunstwerken. Met deze bagage wordt in de vierde bijeenkomst een tentoonstelling in een nabijgelegen museum of galerie bezocht. In de laatste 'les' vertalen leerlingen hun indrukken in poëzie met behulp van een 'kijkwijzer'.

Take two: Leerlingen kiezen een boekfragment en verfilmen dit met videoapparatuur. De rollen van acteurs, regisseur, camera- en geluidsmen/vrouw worden verdeeld. De school neemt contact op met het regionaal steunpunt voor kunsteducatie voor inhoudelijke en materiele ondersteuning.

Nadere informatie: wie inhoudelijke of organisatorische vragen heeft, kan contact opnemen met Kees Broekhof (Sardes); k.broekhof@sardes.nl of 030-2326200.

Wie informatie wil over de bestelwijze van het pakket, kan contact opnemen met de uitgever, Marlies Kamp (Partners); m.kamp@ced.nl of 010-4071563.